

**Ilmiy amaliy
jurnal
№ 3 (5)
2026**

**YANGI
O'ZBEKISTON
IQTISODIYOTI**

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLY TA‘LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI
O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI**

YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI

**Farg‘ona davlat universiteti uchun
MAXSUS SON**

3

ISBN 978-9943-5256-3-4

Toshkent – 2026

MUNDARIJA

Abduvoxidov A.A. Moliyaviy bilim va ko‘nikmalarning iqtisodiy mazmuni hamda nazariy tamoyillari.	7
Olimova N.X. Qayta tiklanadigan energiya manbalaridan samarali foydalanishni rivojlantirish strategiyalari.	11
Эргашев А.Х. Исследование текущих тенденций и ограничений инвестиционной активности предприятий в стране.....	15
Yulchiyev A.O. Turistik destinatsiya tabiati va rivojlanish omillari: taklif va talabga asoslangan yondashuvlar.....	19
Mirzayev A.T., Ne‘matova D.A. Sanoatning bazaviy tarmoqlarini rivojlantirish mexanizmlarini takomillashtirish.....	23
Karimov Sh.X. Turizm faoliyatini boshqarish jarayoniga hududiy salohiyatning ta‘sirini baholash.....	30
O‘rinboyev D.B. Qurilish materiallari sanoati korxonalarida inqirozning shakllanish bosqichlari va diagnostik ko‘rsatkichlari tahlili.....	34
Goziyev M.Sh., Bahodirova M.R. Digital transformation of corporate governance in developing economies (case of Uzbekistan).....	44
Israilova M.V. Sanatoriya-kurort sohasida mulkchilik munosabatlarini transformatsiyalashning ayrim masalalari.....	48
Turg‘unov M.M. Milliy iqtisodiyotda oziq-ovqat sanoati rivojlanishining tarmoq xususiyatlari.....	53
Raximova K.N. Raqamli iqtisodiyot sharoitida axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarini rivojlantirish masalalari.....	58
Mannopova M.S. Agrar sohaning barqaror rivojlanishida meva-sabzavotchilik klasterlari: tuzilma, yo‘nalishlar va asosiy tamoyillar.....	63
Nematova Sh.E. Raqamli transformatsiya sharoitida xizmatlar sifat menejmenti va kichik biznes subyektlarining iqtisodiy barqarorligi.....	68
Rasulov U.A. Raqamli iqtisodiyot — yangi O‘zbekiston iqtisodiy islohotlarining tayanch omili.....	72
Raximov D.Sh. Sanoat ishlab chiqarishini diversifikatsiya qilish jarayonlari va qayta ishlash tarmog‘ining raqobatbardoshlikka ta‘siri.....	77
Teshabayeva O.N. Turkiya tajribasi asosida turizm infratuzilmasini rivojlantirish yo‘nalishlari.....	81
Jumakulov Z.I., Tursunaliyeva K. O‘zbekiston Respublikasi bank tizimi: holati, rivojlanish tendentsiyalari va islohotlar samarasi.....	85
Jaksimova Z.R. Ko‘lam samarasi turlari, ularning tavsifi va ko‘lam samarasi asosida samaradorlikni oshirishning nazariy modellari.....	88
Yunusov A.R. "Green economy" - the problem of teaching at universities in Central Asia using the experience of european union universities.....	92
Юнусов Ш. Роль цифровизации и искусственного интеллекта в углублении региональных экономических отношений в Центральной Азии.....	95
Xalmatjanova G.D. Klasterlarni boshqarishning samaradorligini oshirish va resurslardan optimal foydalanish.....	104
Xomidov Q.Q. O‘zbekistonda turistik majmualar faoliyatini boshqarishning nazariy jihatlari.....	109
Jo‘rayev H.Q. Oziq-ovqat sanoati korxonalarining strategik salohiyatini baholashning jarayon va tizimli yondashuvlari	114
Xakimov D.R. Oliy ta‘lim sohasida bozor munosabatlari rivojlanishining asosiy omillari.....	117
To‘xtasinova D. Xalqaro hamkorlikning eksport-import oqimlarini tartibga solishdagi roli.....	123
Xolmatov B.A. Qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarishida tejamkorlik darajasini statistik baholash.....	127
Jumakulov Z.I., Baxromov B. O‘zbekiston davlat byudjetini shakllantirishda soliqlarning roli.....	131
To‘ychiyeva B.V. Oziq-ovqat sanoati korxonalarining barqarorligini ta‘minlashda strategik boshqaruvning ilmiy-nazariy asoslari.....	133
Abdisamatov Sh.A. Makroiqtisodiy ko‘rsatkichlar va iqtisodiy o‘shish barqarorligining asoslari hamda zamonaviy muammolari.....	141
Asraqulov A.S. Turistik xizmatlar bozorining rivojlanish xususiyatlari va turistik xizmat turlari diversifikatsiyalashuviga yondashuvlar.....	145
Rakhimova K.N., Mrs. Oubih Warda Institutional and innovative mechanisms for the development of digital tourism in Uzbekistan.....	151
Muxtorov A.A., Mirzayev A.T. Turizm sohasiga investitsiyalarni jalb etish jarayonlarini boshqarishning omilli tahlili.....	154
Usibjonova G.U., Mannopova M.S. Milliy iqtisodiyotda tadbirkorlik faoliyati va uning barqarorligini ta‘minlashning ilmiy asoslari.....	161

Oltiboyeva M.A., Teshabayeva O.N. O‘zbekiston turizm logistikasini rivojlantirishda raqamli innovatsiyalarning roli.....	166
Ximmatova G.K., To‘xtasinova D. Xizmatlar bozorida korxonalarining raqobat ustunligini barqarorlashtirish.....	170
Oltiyeva M.A., Mirzayev A.T. Hududlar resurs salohiyatini baholash orqali potensial turistik resurslarni turistik faoliyatga kiritish imkoniyatlarini modellashtirish.....	174
Xasanova R., Teshabayeva O.N. Qishloq xo‘jaligi tarmoqlarida diversifikatsiyaning hududiy jihatlari.....	180
Zufarova G.A. Ta‘lim bitiruvchilarining ko‘nikmalari va mehnat bozori ehtiyojlari o‘rtasidagi nomuvofiqlik muammosi.....	184
Ergashev J.S. "Yashil marketing" konsepsiyasi asosida energiya tejamkor qurilish materiallari bozorini rivojlantirish	187
O‘rinov A.A. Tikuv-trikotaj mahsulotlariga talabni shakllantirish va sotishni rag‘batlantirish tizimining o‘ziga xos xususiyatlari.....	192
Uzganbayeva D.T., Mo‘ydinov A. Sut va sut mahsulotlarini qayta ishlash korxonalarida innovatsion salohiyatini iqtisodiy-matematik va faoliyatni boshqaruv mexanizmlari takomillashtirish.....	197
Саиджоновна З.Б. Ўзбекистонда саноат корхоналарига инвестиция жалб қилишнинг иқтисодий самарадорлиги.....	201
Qodirov Z.E. Fermer xo‘jaliklari faoliyatini rivojlantirishning imitatsion modellar tizimi.....	205
Ahmadaliyeva R.A., O‘rinov A.A. Qishloq xo‘jaligini modernizatsiya qilishning iqtisodiy ahamiyati.....	210
Хайдаров Х. Сугурта муносабатларида сугурта тариф ставкаларини ахамияти ва муаммолари.....	214
Махамადийев М.М. Iqtisodiy tarmoqlarda innovatsion g‘oyalar bankidan foydalanishning tahliliy asoslari..	217
Madaminov G‘.M. Harbiy xizmatchilarni moddiy rag‘batlantirishda qo‘shimcha to‘lovlar tizimining iqtisodiy va institutsional asoslari.....	222
Nazirboyev D.D. Moliyaviy siyosat va ijtimoiy barqarorlik omillari.....	227
Хасанова С.И. Ишлаб чиқариш корхоналари бошқаруви назарий асослари.....	232
Teshaboyev B.A. Econometric analysis of internal and external factors affecting the management efficiency of tourism enterprises.....	237
Mustafoyeva Z.A. Fintech texnologiyalarining moliya tizimi rivojlanishidagi o‘rni va istiqbollari.....	242
Xolmirzayev U.A., Muradova N.R. Rivojlanish strategiyalarida raqobat va hamkorlik o‘rtasidagi muvozanat: nazariy yondashuv va amaliy tahlil.....	245
Sadullayev R.P. Ekologik vaziyatni barqarorlashtirishda soliq mexanizmidan samarali foydalanish metodologiyasi: xorij tajribasi.....	249
Мурадов Б.Х., Аширов Д.Ф., Бахтиёрв Т.Д., Собиров Х.С. Қудратов М.Н. Основные факторы инновационных процессов АЭС, устойчивых источников энергии и перехода к «Зелёной» экономике.....	258
Tursunov O.B. Transport-logistika tizimini rivojlantirish orqali iqtisodiy o‘shishni ta‘minlash.....	269
Sayitbayev Sh.D. Yangi O‘zbekistonda moliyaviy barqarorlik va iqtisodiy o‘shish.....	274
Ibodulloyeva Z.S. Aligning energy systems engineering education with Uzbekistan’s renewable energy transition: rethinking curriculum reform through a policy–education lens.....	278
Salimova Z.S. Investitsiyalar va aholi daromadlari o‘rtasidagi mutanosiblikni ta‘minlashning konseptual asoslari.....	282
G‘aybullayeva Z.R., Oxunjonova K.K. Respublika tijorat banklari operatsiyalari va ularni rivojlantirish masalalari.....	286
Абдуллоев А.Ж. Ўзбекистонда маҳсулот сифатини бошқариш амалиётини давлат томонидан тартибга солиш йўналишлари.....	289
Rahimova M.I. O‘zbekistonda ayollar rahbarligidagi korxonalarining eksport faoliyati va hududiy rivojlanish tendensiyalari.....	294
Rahmatullayeva D.O. Bandlik tuzilmasining o‘zgarishi va iqtisodiy samaradorlikka ta‘siri.....	299
Valikulov Sh.Z. “O‘zbekneftgaz” AJ da investitsion faoliyatning iqtisodiy samaradorligini oshirish omillari va ularni tizimli tahlil qilish.....	305
Турабекова Г.И. Яшил иқтисодиёт ва инсониятнинг барқарор келажаги учун йўл.....	312
Tajiboyev S.O. Xalqaro investitsiyalar va kapital oqimlari.....	316
Madaminov A.M. Sanoat korxonalari faoliyatida zamonaviy boshqaruv mexanizmlaridan foydalanish istiqbollari (oziq-ovqat sanoati misolida).....	319

qilish orqali soliq tushumlarini yanada oshirish, byudjetni barqarorligini ta’minlash va aholi farovonligini ko‘tarish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Ўзбекистон Республикасининг “2026 йил учун Ўзбекистон Республикасининг Давлат бюджети тўғрисида”ги Қонуни.
2. Ахмадов Ш. Солиқ сиёсати ва бюджет даромадлари, Тошкент, 2023.
3. Мирзоева Л. Ижтимоий барқарорлик ва солиқ сиёсати, Ўзбекистон иқтисодиёти журнали, 2024.
4. <https://t.me/fiskaltahlil/1408>

UDK:338.45

**OZIQ-OVQAT SANOATI KORXONALARINING BARQARORLIGINI TA’MINLASHDA
STRATEGIK BOSHQARUVNING ILMIIY-NAZARIY ASOSLARI**

**НАУЧНЫЕ И ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ СТРАТЕГИЧЕСКОГО УПРАВЛЕНИЯ В
ОБЕСПЕЧЕНИИ УСТОЙЧИВОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ ПИЩЕВОЙ
ПРОМЫШЛЕННОСТИ**

**SCIENTIFIC AND THEORETICAL BASIS OF STRATEGIC MANAGEMENT IN
ENSURING THE SUSTAINABILITY OF FOOD INDUSTRY ENTERPRISES**

To‘ychiyeva Begoyim Vohidjon qizi
FarDU o‘qituvchisi

Annotatsiya

Mazkur maqolada O‘zbekiston oziq-ovqat sanoati korxonalarining barqarorligini ta’minlashda strategik boshqaruvning ilmiy-nazariy asoslari statistik tahlillar asosida o‘rganilgan. Tadqiqotda 2019-2024 yillardagi rasmiy statistik ma’lumotlar (ishlab chiqarish hajmi, investitsiyalar, eksport-import ko‘rsatkichlari) tahlil qilingan. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, 2017-2024 yillarda ishlab chiqarish hajmi 48,1 foizga, investitsiyalar 2,9 barobarga, eksport 3,8 barobarga o‘sgan. Biroq hududiy nomutanosiblik (Toshkent, Toshkent viloyati va Samarqand 46,5 foiz ulushga ega), xomashyo samaradorligining pastligi (sut mahsuldorligi 2310 kg – xorijiy davlatlardan 2-5 barobar past) va import hajmining eksportdan 1,5 barobar yuqoriligi muammolar saqlanmoqda. Maqolada ushbu muammolarni hal etish bo‘yicha strategik yo‘nalishlar va 2030 yilgacha bo‘lgan prognoz ko‘rsatkichlar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: soliq tizimi, soliq ma’muriyatchiligi, soliq yukining taqsimlanishi, norasmiy iqtisodiyot, raqamlashtirish, soliq siyosati, soliq islohotlari, soliq nazorati, soliq imtiyozlari, soliq bazasi, kichik biznes, byudjet tushumlari, fiskal barqarorlik.

В данной статье на основе статистического анализа изучены научно-теоретические основы стратегического управления в обеспечении устойчивости предприятий пищевой промышленности Узбекистана. В исследовании проанализированы официальные статистические данные за 2019-2024 гг. (объем производства, инвестиции, показатели экспорта-импорта). Результаты показывают, что в 2017-2024 гг. объем производства вырос на 48,1%, инвестиции – в 2,9 раза, экспорт – в 3,8 раза. Однако сохраняются проблемы: региональная диспропорция (г. Ташкент, Ташкентская область и Самарканд имеют 46,5% доли), низкая эффективность сырьевой базы (удой молока 2310 кг – в 2-5 раз ниже зарубежных стран), превышение импорта над экспортом в 1,5 раза. В статье разработаны стратегические направления решения этих проблем и прогнозные показатели до 2030 года.

Ключевые слова: налоговая система, налоговое администрирование, распределение налоговой нагрузки, неформальная экономика, цифровизация, налоговая политика, налоговые реформы, налоговый контроль, налоговые льготы, налоговая база, малый бизнес, бюджетные поступления, фискальная стабильность

This article examines the scientific and theoretical foundations of strategic management in ensuring the sustainability of food industry enterprises in Uzbekistan based on statistical analysis. The study analyzed official statistical data for 2019-2024 (production volume, investments, export-import indicators). The results show that in 2017-2024, production volume increased by 48.1%, investments by 2.9 times, and exports by 3.8 times. However, problems remain: regional imbalance (Tashkent city, Tashkent region and Samarkand account for 46.5% of production), low raw material efficiency (milk yield 2310 kg – 2-5 times lower than foreign countries), and import volume 1.5 times higher than exports. The article develops strategic directions to address these problems and forecast indicators until 2030.

Keywords: tax system, tax administration, distribution of the tax burden, informal economy, digitalization, tax policy, tax reforms, tax control, tax incentives, tax base, small business, budget revenues, fiscal stability.

Oziq-ovqat sanoati har qanday mamlakat iqtisodiyotining strategik tarmoqlaridan biri hisoblanadi, chunki u aholining oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash, sog'lom ovqatlanish imkoniyatlarini yaratish va qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlash orqali qo'shimcha qiymat zanjirini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. O'zbekistonda ham so'nggi yillarda oziq-ovqat sanoatini rivojlantirish, uning eksport salohiyatini oshirish va ichki bozorni sifatli mahsulotlar bilan ta'minlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilangan.

Iqtisodiy tadqiqotlar va islohotlar markazi (ITIM) ma'lumotlariga ko'ra, 2017–2024 yillarda mamlakatda oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarish hajmi 48,1 foizga oshgan. Bu o'sishga tarmoqqa yo'naltirilayotgan investitsiyalar muhim rol o'ynagan. 2017 yilda oziq-ovqat sohasiga 231 million dollar sarmoya kiritilgan bo'lsa, 2024 yilda ushbu ko'rsatkich 674 million dollarga yetgan.

Biroq, oziq-ovqat sanoati korxonalarining barqaror rivojlanishi nafaqat investitsiyalar hajmiga, balki ularni strategik boshqarish tizimining samaradorligiga ham bevosita bog'liq. Bozor iqtisodiyoti sharoitida korxonalarining raqobatbardoshligini ta'minlash, ularning tashqi va ichki muhit o'zgarishlariga moslashish qobiliyatini oshirish strategik boshqaruvning asosiy vazifalaridan hisoblanadi.

Mazkur maqolada O'zbekiston oziq-ovqat sanoati korxonalarining barqarorligini ta'minlashda strategik boshqaruvning ilmiy-nazariy asoslari statistik tahlillar asosida o'rganiladi. Tadqiqot davomida so'nggi besh yil (2019-2024) davomida oziq-ovqat sanoati korxonalari faoliyatiga oid rasmiy statistik ma'lumotlar tahlil qilinadi.

1. Oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarishning umumiy hajmi va dinamikasi. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi ma'lumotlariga ko'ra, 2024-yilda O'zbekistonda oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarish sanoati hajmi 103,7 trillion so'mni tashkil etdi. Bu ko'rsatkich 2023-yilning mos davri bilan solishtirilganda 4,5 foizga oshganligini ko'rish mumkin. 2020-2024 yillarda O'zbekistonda oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarish hajmining o'zgarish dinamikasini pastdagi jadvalda keltirildi.

1-jadval

O'zbekistonda oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarish hajmi dinamikasi (2020-2024 yillar)

[1]

Yillar	Ishlab chiqarish hajmi (trillion so'm)	O'tgan yilga nisbatan o'sish (%)
2020	65,8	-

“YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI” *jurnali* 3-son 2026 yil

Yillar	Ishlab chiqarish hajmi (trillion so‘m)	O‘tgan yilga nisbatan o‘shish (%)
2021	74,2	12,8
2022	86,4	16,4
2023	99,2	14,8
2024	103,7	4,5

Jadval ma’lumotlaridan qarajak, oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarish hajmi 2020-2023 yillarda barqaror o‘shish sur’atlariga ega bo‘lgan. 2024 yilda esa o‘shish sur’ati nisbatan pasaygan (4,5 foiz), bu turli omillar, jumladan, inflyatsiya, xomashyo narxlarining o‘zgarishi va tashqi bozor konyunkturasi ta’siri bilan izohlanishi mumkin.

2. Hududlar kesimida oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarish tahlili. Oziq-ovqat sanoati korxonalarining hududiy joylashuvi va ularning ishlab chiqarish hajmlari tahlili muhim ahamiyatga ega, chunki bu strategik boshqaruv qarorlarini qabul qilishda, logistika va resurslardan samarali foydalanish imkoniyatlarini baholashda asos bo‘lib xizmat qiladi. 2024-yilda O‘zbekiston hududlari kesimida oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarish hajmi va uning respublika umumiy hajmidagi ulushi:

2-jadval

Hududlar kesimida oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarish hajmi (2024-yil) [2]

T/r	Hudud nomi	Ishlab chiqarish hajmi (trillion so‘m)	Respublika umumiy hajmidagi ulushi (%)
1	Toshkent shahri	18,8	18,1
2	Toshkent viloyati	15,9	15,3
3	Samarqand viloyati	13,6	13,1
4	Buxoro viloyati	8,1	7,8
5	Farg‘ona viloyati	6,8	6,6
6	Xorazm viloyati	5,5	5,3
7	Andijon viloyati	5,1	4,9
8	Namangan viloyati	5,0	4,8
9	Navoiy viloyati	4,6	4,4
10	Qoraqalpog‘iston Respublikasi	4,6	4,4
11	Qashqadaryo viloyati	3,9	3,8

“YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI” jurnali 3-son 2026 yil

T/r	Hudud nomi	Ishlab chiqarish hajmi (trillion so‘m)	Respublika umumiy hajmidagi ulushi (%)
12	Sirdaryo viloyati	3,7	3,6
13	Jizzax viloyati	2,6	2,5
14	Surxondaryo viloyati	2,2	2,1

Jadval ma’lumotlaridan ko‘rinib turibdiki, oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarish hajmi bo‘yicha Toshkent shahri (18,8 trillion so‘m) yetakchilik qilmoqda. Undan keyingi o‘rinlarda Toshkent viloyati (15,9 trillion so‘m) va Samarqand viloyati (13,6 trillion so‘m) joylashgan. Ushbu uch hududning umumiy ishlab chiqarishdagi ulushi 46,5 foizni tashkil etadi, bu esa oziq-ovqat sanoatining hududiy konsentratsiyasi yuqori ekanligidan dalolat beradi.

Eng past ko‘rsatkichlar Surxondaryo (2,2 trillion so‘m), Jizzax (2,6 trillion so‘m) va Sirdaryo (3,7 trillion so‘m) viloyatlarida qayd etilgan. Bu hududlarning oziq-ovqat sanoati salohiyatidan to‘liq foydalanilmayotganligini va bu yerda strategik boshqaruvni takomillashtirish orqali ishlab chiqarish hajmini oshirish imkoniyatlari mavjudligini ko‘rsatadi.

3. Ayrim mahsulot turlari bo‘yicha ishlab chiqarish dinamikasi. Oziq-ovqat sanoati korxonalari barqarorligini baholashda ayrim muhim mahsulot turlari bo‘yicha ishlab chiqarish dinamikasini tahlil qilish muhim ahamiyatga ega. Pastdagi jadvalda 2017 va 2024 yillarda asosiy oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarish hajmi va o‘zgarish dinamikasi keltirilganman:

3-jadval

Asosiy oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarish dinamikasi (2017 va 2024 yillar) [3]

Mahsulot turi	2017 yil	2024 yil	O‘zgarish (%)
Bug‘doy uni (mln tonna)	2,6	3,3	+26,9
Sut va sut mahsulotlari (ming tonna)	-	673,2	-
Shakar (ming tonna)	473,3	474,4	+0,2

Jadvaldan ko‘rinib turibdiki, bug‘doy uni ishlab chiqarish 2017 yildagi 2,6 million tonnadan 2024 yilda 3,3 million tonnaga yetgan (26,9 foiz o‘shish). Sut va sut mahsulotlari ishlab chiqarish 2024 yilda 673,2 ming tonnani tashkil etgan. Shakar ishlab chiqarish esa deyarli barqaror holatda qolgan (473,3 ming tonnadan 474,4 ming tonnaga).

Oziq-ovqat sanoati korxonalari faoliyatining yana bir muhim ko‘rsatkichi bu ularning eksport salohiyatidir. 2017–2024 yillar davomida oziq-ovqat mahsulotlari eksporti 3,8 barobarga ko‘paygan. Bu strategik boshqaruvning eksportga yo‘naltirilgan siyosati samaradorligidan dalolat beradi.

4. Oziq-ovqat sanoatiga investitsiyalar va ularning tarkibi. Oziq-ovqat sanoati korxonalarining barqaror rivojlanishida investitsiyalarning o‘rni beqiyos. Quyidagi jadvalda 2017-2024 yillarda oziq-ovqat sanoatiga kiritilgan investitsiyalar hajmi dinamikasi keltirilgan.

4-jadval

Oziq-ovqat sanoatiga kiritilgan investitsiyalar dinamikasi (2017-2024 yillar) [4]

Yillar	Investitsiya hajmi (million dollar)	O‘tgan yilga nisbatan o‘zgarish (%)
2017	231	-

“YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI” *jurnali* 3-son 2026 yil

Yillar	Investitsiya hajmi (million dollar)	O‘tgan yilga nisbatan o‘zgarish (%)
2018	280	+21,2
2019	345	+23,2
2020	410	+18,8
2021	485	+18,3
2022	550	+13,4
2023	615	+11,8
2024	674	+9,6

Jadval ma’lumotlaridan ko‘rinib turibdiki, 2017 yildan 2024 yilgacha oziq-ovqat sanoatiga kiritilgan investitsiyalar hajmi 231 million dollardan 674 million dollargacha o‘sgan (qariyb 2,9 barobar). Bu o‘shish, garchi yillar davomida o‘shish sur’ati nisbatan pasaygan bo‘lsa-da, sohaga bo‘lgan qiziqish va ishonchning barqarorligini ko‘rsatadi.

5. Oziq-ovqat mahsulotlari importi va eksporti tahlili. Oziq-ovqat sanoati korxonalari barqarorligiga tashqi savdo ko‘rsatkichlari ham bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Quyidagi jadvalda 2023-2024 yillarda oziq-ovqat mahsulotlari importi va eksporti dinamikasi keltirilgan.

5-jadval

Oziq-ovqat mahsulotlari importi va eksporti dinamikasi (2023-2024 yillar) [5]

Ko‘rsatkichlar	2023 yil	2024 yil	O‘zgarish (%)
Oziq-ovqat mahsulotlari eksporti (mlrd dollar)	1,77	2,17	+22,4
Oziq-ovqat mahsulotlari importi (mlrd dollar)	3,49	3,69	+5,7
Shu jumladan: meva-sabzavot eksporti (mlrd dollar)	1,19	1,58	+32,5
Shu jumladan: shakar importi (mln dollar)	558,5	621,4	+11,3

Jadvaldan ko‘rinib turibdiki, 2024 yilda oziq-ovqat mahsulotlari eksporti 2,17 milliard dollarni tashkil etib, 2023 yilga nisbatan 22,4 foizga oshgan. Ayniqsa, meva-sabzavot mahsulotlari eksporti 32,5 foizga o‘sgan. Bu oziq-ovqat sanoati korxonalarining eksport salohiyati oshib borayotganidan dalolat beradi.

Shu bilan birga, oziq-ovqat mahsulotlari importi ham 5,7 foizga oshib, 3,69 milliard dollarni tashkil etgan. Ayniqsa, shakar importi 11,3 foizga oshgan. Bu ayrim mahsulot turlari bo‘yicha ichki ishlab chiqarishni rivojlantirish zarurligini ko‘rsatadi.

6. Strategik boshqaruv orqali barqarorlikni ta’minlash yo‘llari.

6.1. Hududiy nomutanosiblikni bartaraf etish strategiyasi. Tahlillardan ko‘rinib turibdiki, Toshkent shahri, Toshkent viloyati va Samarqand viloyati jami ishlab chiqarishning 46,5 foizini ta’minlaydi. Surxondaryo (2,1 foiz), Jizzax (2,5 foiz) va Sirdaryo (3,6 foiz) viloyatlarining ulushi esa juda past. Bu nomutanosiblikni bartaraf etish uchun asosiy strategik choralar:

1. Hududlarning qishloq xo‘jaligi ixtisoslashuvidan kelib chiqib, klaster tizimini rivojlantirish
2. Investitsiyalarni hududlar kesimida diversifikatsiya qilish
3. Logistika infratuzilmasini rivojlantirish orqali xomashyo yetkazib berish zanjirini optimallashtirish

6.2. Xomashyo bazasi samaradorligini oshirish strategiyasi. Strategik islohotlar agentligi ma‘lumotlariga ko‘ra, O‘zbekistonda bir sigirdan sog‘ib olinadigan yillik o‘rtacha sut miqdori 2 310 kg ni tashkil etadi. Bu ko‘rsatkich Rossiyadan 2,2 barobar, Belarusdan 2,3 barobar, Avstriyadan 3,1 barobar, Niderlandiyadan deyarli 4 barobar, Isroildan esa 5,5 barobar past. Xomashyo samaradorligini oshirish uchun bir nechta strategik yo‘nalishlar muhim ahamiyat kasb etadi.

1. Naslchilik ishlarini takomillashtirish va yuqori mahsuldor zotlarni ko‘paytirish
2. Zamonaviy texnologiyalarni joriy etish (avtomatlashtirilgan sog‘ish tizimlari, ozuqa tayyorlash sexlari)

3. Veterinariya xizmati va ozuqa bazasini yaxshilash

4. Xorijiy tajribani o‘rganish va mahalliy sharoitga moslashtirish

6.3. Import o‘rnini bosish va eksportni diversifikatsiya qilish strategiyasi. 2024 yilda oziq-ovqat mahsulotlari importi 3,69 milliard dollarni tashkil etib, 2023 yilga nisbatan 5,7 foizga oshgan. Ayniqsa, shakar importi 11,3 foizga o‘tib, 621,4 million dollarga yetgan. Shu bilan birga, eksport 22,4 foizga o‘sgan bo‘lsada, import hajmi eksportdan 1,5 barobar yuqori. Bu nomutanosiblikni bartaraf etish uchun:

1. Import qilinayotgan mahsulotlar (ayniqsa, shakar) bo‘yicha ichki ishlab chiqarishni rivojlantirish dasturlarini ishlab chiqish

2. Qayta ishlash chuqurligini oshirish orqali qo‘shimcha qiymat yaratish

3. Yangi bozorlarga chiqish strategiyasini ishlab chiqish (sertifikatsiya, standartlashtirish, marketing)

6.4. Innovatsion texnologiyalarni joriy etish strategiyasi. 2024 yilda ishlab chiqarish o‘shish sur‘ati 4,5 foizgacha pasaygan. Bu pasayish tendensiyasini bartaraf etish va barqaror o‘shishni ta‘minlash uchun innovatsion texnologiyalarni joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi:

1. Qayta ishlash korxonalarida energiya tejamkor texnologiyalarni joriy etish

2. "Aqlli qishloq xo‘jaligi" va "Aqlli sanoat" konsepsiyalarini joriy etish

3. Raqamli texnologiyalar asosida ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish

4. Ilmiy-tadqiqot institutlari bilan hamkorlikni kuchaytirish

Jadvalda taklif etilgan strategik yo‘nalishlarni amalga oshirish natijasida 2030 yilgacha bo‘lgan davrda oziq-ovqat sanoati korxonalarini barqarorligining asosiy ko‘rsatkichlari bo‘yicha prognoz keltirilgan:

6-jadval

Oziq-ovqat sanoati korxonalarini rivojlanishining strategik prognozi (2025-2030 yillar)

Ko‘rsatkichlar	2024 yil (bazaviy)	2026 yil (prognoz)	2028 yil (prognoz)	2030 yil (prognoz)	O‘zgarish (2030/2024)
Ishlab chiqarish hajmi (trillion so‘m)	103,7	118,5	138,5	165,8	+59,9%
O‘shish sur‘ati (%)	4,5	7,0	8,5	10,0	+5,5 p.p.
Investitsiyalar hajmi (million dollar)	674	820	1050	1400	+107,7%
Eksport hajmi (milliard dollar)	2,17	2,8	3,8	5,2	+139,6%

“YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI” jurnali 3-son 2026 yil

Ko‘rsatkichlar	2024 yil (bazaviy)	2026 yil (proqnoz)	2028 yil (proqnoz)	2030 yil (proqnoz)	O‘zgarish (2030/2024)
Import hajmi (milliard dollar)	3,69	3,9	4,1	4,3	+16,5%
Import qilinadigan mahsulotlar ulushi (shakar misolida, %)	100	85	65	40	-60 p.p.
Sut mahsuldorligi (kg/sigir)	2 310	2 800	3 600	4 800	+107,8%
Hududiy nomutanosiblik koeffitsiyenti*	0,42	0,38	0,32	0,25	-40,5%
Qayta ishlash chuqurligi darajasi (%)	45	52	62	75	+30 p.p.
Yangi ish o‘rinlari (ming kishi)	-	15	28	45	45 ming

Olib borilgan tadqiqot natijasida O‘zbekiston oziq-ovqat sanoati so‘nggi yillarda jiddiy o‘shishga erishgani aniqlandi. Xususan, 2017–2024 yillarda ishlab chiqarish hajmi 48,1 foizga oshib, 2024 yilda 103,7 trillion so‘mni tashkil etgan. Shu davrda investitsiyalar 2,9 barobarga (674 million dollargacha), eksport esa 3,8 barobarga (2,17 milliard dollargacha) ko‘paygan. Bu ko‘rsatkichlar sohada amalga oshirilayotgan islohotlarning ijobiy samarasini tasdiqlaydi.

Shu bilan birga, statistik tahlillar bir qator tizimli muammolar mavjudligini ko‘rsatdi. Birinchidan, hududiy nomutanosiblik saqlanib qolmoqda – Toshkent shahri, Toshkent viloyati va Samarqand viloyati jami ishlab chiqarishning 46,5 foizini ta‘minlagan holda, Surxondaryo (2,1 foiz), Jizzax (2,5 foiz) va Sirdaryo (3,6 foiz) viloyatlarining ulushi nihoyatda past. Ikkinchidan, xomashyo bazasi samaradorligi pastligicha qolmoqda – bir sigirdan sog‘ib olinadigan sut miqdori 2 310 kg bo‘lib, bu Rossiya (2,2 barobar), Belarus (2,3 barobar), Avstriya (3,1 barobar), Niderlandiya (4 barobar) va Isroildan (5,5 barobar) sezilarli darajada past. Uchinchidan, tashqi savdo balansida nomutanosiblik mavjud – import hajmi (3,69 mlrd dollar) eksportdan (2,17 mlrd dollar) 1,5 barobar yuqori bo‘lib, shakar importi 621,4 million dollarni tashkil etadi. To‘rtinchidan, ishlab chiqarish o‘shish sur‘ati pasaygan – 2020-2023 yillardagi o‘rtacha 14-16 foizdan 2024 yilda 4,5 foizga tushgan.

Aniqlangan muammolarni hal etish uchun to‘rtta strategik yo‘nalish taklif etildi: hududiy nomutanosiblikni bartaraf etish (klaster tizimini rivojlantirish, investitsiyalarni diversifikatsiya qilish, logistikani yaxshilash); xomashyo bazasi samaradorligini oshirish (naslchilik ishlarini takomillashtirish, zamonaviy texnologiyalar joriy etish, xorijiy tajribani o‘rganish); import o‘rnini bosish va eksportni diversifikatsiya qilish (shakar kabi strategik mahsulotlarni mahalliy ishlab chiqarishni yo‘lga qo‘yish, qayta ishlash chuqurligini oshirish); innovatsion texnologiyalarni joriy etish (energiya tejamkor texnologiyalar, "Aqlli qishloq xo‘jaligi", raqamlashtirish).

Taklif etilgan strategiyalar amalga oshirilsa, 2030 yilga borib ishlab chiqarish hajmi 165,8 trillion so‘mga (+59,9 foiz), investitsiyalar 1,4 mlrd dollarga (+107,7 foiz), eksport 5,2 mlrd dollarga (+139,6 foiz) yetadi. Shakar importi 40 foizga kamayib, sut mahsuldorligi 4 800 kg/sigirga (+107,8 foiz) oshadi, hududiy nomutanosiblik 40,5 foizga kamayadi va 45 ming yangi ish o‘rni yaratiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasining "Oziq-ovqat xavfsizligi to‘g‘risida"gi Qonuni. 2024-yil 23-yanvarda O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Senati tomonidan ma’qullangan. – Qonunda oziq-ovqat xavfsizligi sohasidagi davlat siyosatining asosiy yo‘nalishlari, vakolatli organlarning funksiyalari, oziq-ovqat mahsulotlari tanqisligiga yo‘l qo‘ymaslik choralari belgilangan.
2. O‘zbekiston Respublikasining "Oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi to‘g‘risida"gi Qonuni. – Mazkur qonun oziq-ovqat mahsulotlarining xavfsizlik talablariga muvofiqligi, ularni ishlab chiqarish, qayta ishlash va realizatsiya qilish bosqichlaridagi nazorat mexanizmlarini tartibga soladi.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 20-iyundagi PQ-227-son "Qishloq xo‘jaligi va oziq-ovqat sohasidagi islohotlarni jadallashtirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida"gi Qarori. // Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi, 21.06.2024. – Ushbu qaror bilan qishloq xo‘jaligi va oziq-ovqat sohasidagi loyihalar markazi (Loyiha ofisi) tashkil etilib, sohani 2030-yilgacha rivojlantirish strategiyasi doirasida amalga oshiriladigan chora-tadbirlar "Yo‘l xaritasi" shaklida tasdiqlangan.
4. Mirziyoyev Sh.M. Oziq-ovqat xavfsizligini ta’minlash va ichki bozorda narx-navo barqarorligini saqlash masalalari bo‘yicha videosektor yig‘ilishidagi nutqi. 2024-yil. – Prezident tomonidan barcha oziq-ovqat mahsulotlarining zaxirasi bo‘lishi kerakligi, bu davlat siyosatiga aylanishi lozimligi ta’kidlangan.
5. Turg‘unov M.M. O‘zbekistonda oziq-ovqat sanoati korxonalarini faoliyatini strategik boshqarish metodologiyasini takomillashtirish. – Farg‘ona davlat universiteti, 2025. – Mazkur tadqiqotda global oziq-ovqat xavfsizligini ta’minlash, resurslardan samarali foydalanish va bozordagi raqobatbardoshlikni oshirishda strategik boshqaruvning ahamiyati tahlil qilingan.
6. Abdullaev A., Kurpayanidi K. Covid-19 pandemic in central Asia: policy and environmental implications and responses for SMES support in Uzbekistan. // E3S Web of Conferences. – 2021. – Vol. 258, p. 05027. – Pandemiya sharoitida O‘zbekistonda kichik biznesni qo‘llab-quvvatlash masalalari tahlil qilingan.
7. Kodirov S. Issues of business cooperation in the national economy of Uzbekistan. // Экономика и социум. – 2021. – №7. – С. 79-88. – O‘zbekiston milliy iqtisodiyotida biznes hamkorlik masalalari yoritilgan.
8. Kurpayanidi K., Abdullaev A., Muhsinova Sh. Analysis of the macroeconomic policy of the Republic of Uzbekistan. // Общество и инновации. – 2021. – Т. 2, №6/S. – С. 248-252. – O‘zbekiston makroiqtisodiy siyosati tahlili amalga oshirilgan.
9. O‘zbekiston Respublikasi Statistika agentligi rasmiy sayti. – 2020-2024 yillarda oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarish hajmi dinamikasi, hududlar kesimida ishlab chiqarish ko‘rsatkichlari. – URL: <https://stat.uz> (murojaat sanasi: 2025-yil fevral). [citation: Maqoladagi 1,2-jadvallar]
10. Iqtisodiy tadqiqotlar va islohotlar markazi (ITIM) ma’lumotlari. 2017–2024 yillarda oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarish hajmi o‘sishi (48,1 foiz) va investitsiyalar dinamikasi to‘g‘risidagi hisobot. – URL: <https://cer.uz> (murojaat sanasi: 2025-yil yanvar). [citation: Maqoladagi 3,4-jadvallar]
11. Strategik islohotlar agentligi ma’lumotlari. 2023-2024 yillarda oziq-ovqat mahsulotlari importi va eksporti dinamikasi, sut mahsuldorligi bo‘yicha qiyosiy tahlillar. – URL: <https://strategy.uz> (murojaat sanasi: 2025-yil fevral). [citation: Maqoladagi 5-jadval]